

KULTURDEPARTEMENTET

Kulturdepartementets priser for barne- og ungdomslitteratur utgitt i 2016

Tale ved juryleder Anne Kristin Lande ved prisutdelingen 7. mars 2017

Kjære vinnere av Kulturdepartementets priser - forfattere, illustratører, tegneserieskapere og oversettere – og familiene deres - GRATULERER.

Kjære statsråd og kjære alle dere andre som jobber med å formidle og på annet vis arbeider med og for den gode barneboka.

Kulturdepartementets prisutdeling er på mange vis årets begivenhet innen barnebokfeltet. Gode bøker og deres skapere blir virkelig satt pris på. Det er stor stas, morsomt og velfortjent. En ting er dagens utvalgte kunstnere, men det er også en flott dag for alle de barn og unge som disse bøkene er laget for. Og til de som ikke har rukket å lese alle bøkene ennå, dere har noe å glede dere til. Tro meg!

Årets jury har bestått av Anne Schäffer, Mari Eeg, Silje Birgitte Johannessen, Robert Mjelde Flatås og undertegnede. Etter å ha lest og diskutert bortimot 400

bøker, kan vi hedre vinnerne av det som mange kaller norsk barneboks viktigste utmerkelse.

Ingen jury er enig om alt, heller ikke denne. Vi har diskutert og vi har vært uenige, men da det begynte å stramme seg til mot slutten, så falt det meste på plass.

Hvis jeg skal forsøke å si noe samlet om årets utgivelser, så er det første som slår meg at 2016 er et usedvanlig godt år, og det mener jeg virkelig! For første gang kunne juryen virkelig har trengt en såkalt «long list» i tillegg til de nominerte bøkene. I år var det mange bøker og prosjekter som hadde fortjent mer oppmerksomhet og større fokus.

Årets bøker er fargerike, forskjellige og frodige. Det finnes et mangfold som kan framstå både som enkelt og komplekst. På den ene siden er mange av bøkene preget av humor, på den andre siden handler det ofte om alvorlige ting.

Forfatterne viker ikke unna eksistensielle temaer. Identitet og sorg er to temaer som går igjen. «Hvem er jeg? Hvor hører jeg hjemme?» er ofte stilte spørsmål. «Hva skjer når noen dør?» er et annet spørsmål som løftes fram. Hvordan takle kriser, sorg og savn blir behandlet med innsikt og varsomhet.

Humor har vært et fellestrekk ved flere av bøkene, og med et humoristisk blikk på tilværelsen er vi innom flere alvorlige temaer. Det kan være alt fra tvangstanker, kjønnsoverskridelser, sorg og savn.

Også i år har det vært spesielt mange gode debutanter. Her er det flotte nye stemmer med uvanlig sterke tekster. Det bærer bud om spennende tider framover. Det kan se ut til at det eksperimenteres mer med form. Etter flere år hvor vi har etterlyst lyrikk for barn og unge, er det i år flere blant årets utgivelser - og det utgis flere kortprosattekster.

Bøkene preges av forfattere og illustratører som stadig løfter seg og bringer noe nytt til bøkene. Dette gjelder innen alle de premierte kategoriene. Det handler om livet - om å finne seg selv, sin egen verdi og sin egen styrke. Med andre ord: Dette er litteratur som betyr noe!

Det er mange prosjekter juryen kunne ønske å framheve, en ting er Gyldendals spennende prosjekt med tekstløse bildebøker. Det utgis også flere gode forfatterserier som Audhild Solbergs bøker om Superbitchene, Heidi Lindes bøker om Pym og Alexander Løkens nå avsluttede serie som består av Trollskallen, Ormeegget og Ulvehammeren. Hva skal man si: Fortsett med det gode arbeidet!

Torun Lian får litteraturprisen for *Alice svømmer ikke*. I de hittil tre bøkene om Alice Andersen gir Torun Lian stemme til de som ikke så lett blir hørt og sett. Alice er stille i formen, men har et rikt indre liv og er i høyeste grad seg selv. I denne fortellingen står sommerferien for døra, og faren har bestemt at hun skal lære å svømme. Alice nekter, og etter at det nesten går galt, får hun slippe. Senere, helt uten at det er planlagt, går Alice i vannet. Da ser hun en konkylie som blir så viktig for henne at hun utstyrt med brorens dykkemaske og snorkel dykker ned for å hente den. Hun bruker kunnskap fra tørrtreningen og svømmer. Familiens forskjellige reaksjoner er både typiske og forutsigbare; foreldrene blir redde og broren blir sur. Øyvind Torseters illustrasjoner er med på å utdype karakteren Alice, hun er akkurat så pinglete som illustrasjonene viser. Det som gjør denne boka spesiell, er i tillegg til forfatterens grep om hovedperson og handling, også det språklige. Det som i første omgang kanskje kan framstå som en enkel person og en enkel handling, er egentlig et ganske komplisert psykologisk portrett av ei introvert jente som ikke er helt alminnelig, fortalt i et

stramt og presist språk som er med på å gi hovedpersonen styrke og karakter.

Bildebokprisen går til Gry Moursund for *Tre biler og en død katt*. Det er alltid grunn til å glede seg over en ny bok fra Gry Moursund. Nå har hun selv skrevet teksten og billedlagt den i et nytt formspråk. Borte er de villet naivistisk ekspresjonistiske «barnetegningene». Nå minner det stilmessig mer om hvordan barn i 10-12 års alder selv kunne ha tegnet på 70-tallet. Det nostalgiske retroperspektivet er tatt helt ut i denne kattermordgåten der handlingen er lagt til ei lita øy i Nord-Norge. Her er apache-sykler, Roger Whittaker på platespilleren, lykketroll på respatexbordet og mor som tar fredagsrundvasken. I storslåtte oppslag finnes også rom for små pekere til samtidens populæruttrykk. Moursund trekker veksler både på japansk Manga og på Thorbjørn Egner. Vår heltinne finner katten sin, Hampus, overkjørt og drept. Det er kun tre biler på øya, og jakten på den skyldige starter. I Moursunds univers ruver barna med alvorlige miner sett fra et froskeperspektiv, de voksne er små. Barna finner den skyldige, men tilgir ikke. Jenta sørger, og sorgen går over i sinne. Dette er å ta barn på alvor.

Fagbokprisen deles mellom Eldrid Johansen og Steffen R.M. Sørum for *Skriv genialt! Den fullstendig rå skriveboka for kommende stjerneforfattere*. Eldrid Johansen og Steffen Sørum har skrevet en fagbok for barn og unge om nettopp det å skrive. Teksten bærer preg av et nært og tett samarbeid, begge er tydelig til stede. Resultatet er både unikt og originalt. De er innom en rekke metoder man kan/må/bør ha i bakhodet hvis man ønsker å lære seg å skrive bedre. Det handler ikke bare om å ville bli forfatter, her er det råd og vink til alle som skriver. Det er lett å tenke at skriveteori kan være tungt og vanskelig tilgjengelig, men her legges den ballen død. Dette er formidlingsarbeid av ypperste slag fordi boka er muntlig og lett i stilen, den er spekket med humor og ironi, det vil si selvironi. Dette fungerer svært godt. Eksemplene i teksten er fra

nyere og populær barne- og ungdomslitteratur, tekster det er sannsynlig at leserne har et forhold til. Illustrasjonene i tegneseriestil av Ingrid dos Santos understreker det muntlige og lette, med et uttrykk mange lesere vil kjenne igjen fra dagboksjangeren. Som en skikkelig fagbok har den både referanser og noteapparat, i tillegg til en grundig litteraturliste.

Illustrasjonsprisen går til Øyvind Torseter for illustrasjonene til Torun Lians *Alice svømmer ikke*.

Øyvind Torseter er i tillegg til å være en god illustratør, også en god leser. Her har han fanget Alices sære og rare personlighet i enkle streker som utdyper karakteren. Alice er akkurat så pinglete som illustrasjonene viser. Hun er tynn og blek, med pistrete hår og med et blick og en kroppsholdning som virker både mutt og avvisende. Ved bruk av 14 helsides illustrasjoner tilføres fortellingen både farge og varme. Hver illustrasjon oppleves som et eget kunstverk med sin egen farge, forskjellig fra den forrige. De gir oss et lite pusterom i lesingen. Bildene viser Alice i forskjellige situasjoner: i familiens kaos, når hun gjemmer seg på sitt hemmelige sted, når hun er i vannet, og ikke minst til slutt da hun sitter som en vinner med konkylien, mens broren må ta oppvasken. Illustrasjonene bidrar til å gjøre denne boka til en stor leseropplevelse.

Debutantprisen går til Gudrun Skretting for *Anton og andre uhell*.

Anton er resultatet av en gummiulykke, en sprekk i kondomet rett og slett, og han bor alene med faren etter at moren ble påkjørt og drept av 15-bussen. Anton har et mål: å bli ”Meninga”. Det skal han bli ved å forandre faren. Det *han* trenger, mener bestevennen Ine bestemt, er en dame og en hobby. Den åpenbare løsningen er å melde faren på et hobbykurs der det er liten konkurranse: et strikkekurs med mange damer og forhåpentligvis ingen menn. Damejakten er i gang. Det samme er situasjonskomikken. Forfatteren maler fram den ene komiske scenen etter den andre, og er en mester i å dvele så lenge ved dem at

man riktig kjenner fysisk hvor pinlig det er. Språket kler den relativt keitete og upålitelige fortelleren Anton, komikken forsterkes ved at leseren alltid ligger litt foran han i forståelse – også av hans gryende forelskelse i Ine. Her er humor, god timing og et drivende språk som effektivt drar leseren gjennom den ene lattervekkende hendelsen etter den andre.

Øversetterprisen går til Bodil Engen for øversettelsen fra svensk av Jakob Wegelius *Morderens ape*.

Dette er et eventyr av en fortelling, en «fadoroman», en reiseroman, en historisk roman og ikke minst en detektivroman. Det starter i Lisboa, og fortellingen tar leseren med på en lang, farefull og eksotisk reise sammen med gorillaen Sally Jones. Sally prøver å finne ut hvorfor bestevennen, Henry Koskela, ble satt i fengsel. På veien blir vi kjent med Sallys gode hjelpere, alle med hver sin spesielle historie. Sally møter også skurker og kjeltringer på sin vei, mange finner henne annerledes og dermed truende eller vanskelig å forstå. Romanen er gjennomillustrert av forfatteren og illustrasjonene forsterker eventyroplevelsen, løfter fram karakterene og man får følelsen av å bli satt tilbake i tid og sted. Bodil Engen klarer å bevare denne magiske stemningen, og får frem Sallys personlighet og varme i teksten. Språket er komplekst og speiler tidskoloritten, der handlingen er lagt til begynnelsen av 1900-tallet. Den tar opp i seg datidens sjømanns- og skipsuttrykk, så man virkelig kjenner lukta av salt sjø og havneliv. Bodil Engen viser her hvor viktig øversettelsen er for å flytte en god bok fra et språk til et annet.

Tegneserieprisen går til Anna Fiske for *Palle Puddel drar til New York*.

Tegneserieskaperen, illustratøren og bildebokskaperen Anna Fiske er på banen med den sjarmerende tegneserieboka *Palle Puddel drar til New York*. Hunden Palle har fulgt Fiske en stund, og nå står storbyen New York for tur for den engstelige og over middels kunstinteresserte hunden og vennen hans, Nina

Kanin. Med spremsk energi og spennende utflukter i storbyen, får vi bli med til bl.a. MoMa, Museum of Modern Art, som til Ninas store skuffelse er et kunstmuseum og ikke Palles mormor. Med så vel gulrøtter som Matisse sammenvevd i Fiskes tegneserieunivers, er det de små detaljene som blir viktige. Tegnestilen er preget av Fiskes naivistisk barnlige uttrykk. Tegneserien osrer av varme personskildringer og humor rundt det å reise på ferie. Palle og Nina reagerer ulikt på ting, og tegneserien viser oss et vennskap som kanskje blir satt på prøve, men som overlever og ender med å bli sterkere. Palle sender ut en pil til leserne, som treffer det engstelige og det glade i oss, sammen med tanken om at man kan være venner selv om man ikke er like.

*

Barnebokfeltet er et sammensatt felt, det handler om både kunst, pedagogikk, bokbransje, formidling og salg. Men det viktigst er at bøkene når leserne der ute. Men alle bøker er ikke gode for alle samtidig. Derfor trenger vi bøker av alle slag og av alle kategorier.

I et mylder av priser og utmerkelser er det Kulturdepartementets priser som favner videst og bredest med til sammen syv priser i forskjellige kategorier. Det fokuseres på tekst, på bilde og på språk, på leseopplevelse og på fagformidling.

I mange sammenhenger sies det ofte at «alt var så mye bedre før». Men når det gjelder den norske barne- og ungdomsboka, så stemmer ikke dette. For den blir bare bedre og bedre!

Takk for meg.